

a hétköznapi olvasó előtt nem annyira világos. „Mindegyik a közhíthez, a népok tudatába jött igazságokhoz ragaszkodik, s ezeket akarja mindig újabban, mélyebben kifejezni” - olvashatjuk valahol Péterfy Jenőnél.

Alighanem Zemlényi Attilánál is erről van szó. Rendszere azért építettett, hogy az *újabb és mélyebb igazságok az új költészet nyelvén* (is) kimondassanak. Itt már tárgyyszerű világosságról alig lehet beszélni - eme líra leglényege a *látva látásatok*-kal szemben a rejtezés -, a hajdani, Kosztolányira emlékeztető *költői szavak* helyébe vagy egy *jól megcsavart*, a tudatosan ilyené alakított szókörnyezetben bizarr hangsúlyt kapó szó kerül, vagy szimbólummá fokozva a régiesben megbúvó új érték. Az elsöre egy fintorral vegyített udvarló-versből (*cécó*) a példa: „elköszönni még egy ippon” (a bájosan ideirányított cselgáncsszakszóval). A másodikra talán a már említett *A bagolylány* tündéri erotikája világít rá. „Ágyunk fellegváros, / súlytalanság habzó hona. - Csak angyalgyapjúval fedett szemérem, / égigérő holdharsona.”

Zemlényi Attila, a lánya születésétől ugyan-csak megrészegült örök szerelmes, addig-addig játszik - új álmoskönyvet találva *látomásainak*- a szóval, hogy lassan kiépül lírájának érzésfogalomtára. Aki egy kicsit is fogja tudni az *élet-halál-szerelem* körül forgó költészet morzejeleit (ebben semmi új, mindenkinél ez a téma), az előtt hatalmas világok nyílnak meg. Méghozzá annak az észlelésével, hogy az *egyeduralkodó jelentés* itt - önmagát megsokszorozva - szinte végtelenné tágul. A költő egyik, ugyancsak fiatal pályatársa, Kemény István, a kötet címét Adytól eredezteti. (Itt vetem közbe: Zemlényi lírájában József Attila közelsége sokkal jobban észrevehető, mint a *Vér és arany* szerzőjé.) Jómagam a *Piros arany*ban mást is látok. Néven nevezhető, csipkelődő, az ingyencek számára nem mindennapi meglepetéssel szolgáló, különleges ízt is. *Piros arany* mint kecskeméti gyártású ételízesítő? Sokkal inkább költészeti irány, mely egy kissé a paprika csípős voltára utal, de savát-borsát az *új módon* kimondott szavak versrendszere adja.

Bakonyi István KÉT KÖNYV

A szerkesztői felkérésnek megfelelően az alábbiakban két könyvről esik szó. Az erőltettség veszélye nélkül aligha hozakodhatnék elő bármivel, ami a rokonságot, a közös vonásokat hangsúlyozná. Nem, ki kell jelentenem, hogy Kerék Imre *Vénusz kertjében nőtt alma* és Marafkó László *Fel-*

jegyzések senkinek című kötete messze van egy mástól. Szerencsére, értékben talán mégis közel... Lássuk hát!

Kerék Imre: Vénusz kertjében nőtt alma

A mintegy negyedszázada az irodalmi életben szereplő Kerék Imre - 18 kötettel a háta mögött - a mai magyar líra csendes s igen kulturált hangú egyénisége. Olyan költő, aki jártas költészetünk múltjában, s aki többször szólalt meg már más költőkről, így pl. Csanádi Imréről vagy Bódás Jánosról. Műfordítóként is jeles teljesítmény az övé, s most elérkezett újabb állomásához.

A *Vénusz kertjében nőtt alma* a korábban megismert értékeket erősíti. Mondhatjuk, hogy épülő életműve újabb erősítést nyert az új kötet által. Az ének, a dal különös szerepet játszik nála, s ebben a leghagyományosabb úton jár. Kötetkezdő *Dala* ennek ékes bizonyítéka: „agancsdó kifényesítvén / gyöngyöt pergetnek nyakadra / jobban kíváncsnál hozzám / mint a szép híves patakra”. A meghitt hang a maga természetességével idomul a zsolttáros hangulathoz. S éppen ez a természetesség, a póztalanság teszi hitelessé műveit. Ilyen természetes módon nyúl vissza költészetünk elmúlt századaikhoz, így idézi meg pl. Balassi Bálint hangját. Különböző kultúrák, világképek ötvözete nem egy műve, jól látható a szintézis igénye. Ezt látjuk az olyasfajta, az erotika szépségét megragadó versben is, mint pl. a *Tengerparti emlék*. A „napra tárva combjukat / bőrükön szétrobbant a nap” -féle intenzív versbeszéd mintegy csattanója „az első bűn íze” a befejezésben. Biblikus párhuzamokkal itt is, másutt is gyakran találkozunk a Kerék-versben.

Lírájában a szerelem, a testiség mindig a kozmikus távlatokhoz kötődéssel jár együtt. Így lesz közeli az ég, szinte kéznyújtásnyira a Medve és a Göncölszekér. A csillagok távlata ugyancsak a maga természetességével jelenik meg. Könnyedén bánik az archaikus nyelvvel, magától értetődően építi be saját nyelvi rendszerébe - s közben kikerüli a modorosság veszélyeit. S a versek legnagyobb részében úgy érezzük, hogy ebből a világból kireked a jelen, mindennapjaink sok gyötrelme. Valamiféle időtlenség lengi át Kerék Imre műveit, s nem kevesebb lehet a célja, mint az örökkel való megragadása. Természetesen teljes mértékben nem zárja ki a hétköznapi realitásait. A *Gyümölcscsel gazdag* képei közé „Varjak felhője száll // szívünk fölött sötétben gomolyogva: / küldi előjeleit / a romlás.” Ez a romlás persze a termé-

szet, az évszakok változásait is jelezheti, de nem vitás, hogy itt többről van szó. Ám fölüllemelkedik hamarosan mindezen a költői szándék: „Egymásra nézünk cinkos mosollyal: / mi tudjuk, mit jelent.”

Kerék Imre tehát dacol a romlással, a mostanában oly hangos világvége-hangulatokkal. Menedéke a hit, a szerelem. Azok a minőségek, amelyek valóban fölüllemelnek bennünket az éppen divatos negatív jelenségeken. Régen olvastunk olyan kötetet, amelyben ennyire biztos támpontot jelentenek ezek a minőségek. Ily módon rendkívül egységes a versanyag, tematikailag, esztétikailag egyaránt. Mindez kiegészül a természetimádatával, az évszakok, a természeti környezet adta áldásokkal, gyümölcsökkel. A klasszikus, rendkívül kiművelt verselési technika ad mindehhez művészi hitelt. (pl. *Benne rezeg még*) S rögtön utána egy olyan vers, melyben szinte a tökélyig jut el a szerelem, a női test erotikus ábrázolása (*S tarkótól talpig átjár*). Az ember szerves része a természetnek, egymást erősíti a gyümölcsérlelő nyárvég s a „nyelvnek, ínynak édes telt íz”. Ma sem gyakori az erotika ilyen intenzív, magas művészi hőfokú ábrázolása költészetünkben. Kerék Imre a hagyományt ötvözi a modernséggel, a visszafogottságot az őszinte kitarulkozással.

Egységes tematikájú, az antikvitást és századunk emberi érzésvilágát egyaránt fölmutató kötet költőnk új verseskötönyve. S az is tény, hogy ember és természet harmóniájáról sem olvashatunk gyakran ilyen mélyen átitatott műveket. (Felsőmagyarország Kiadó, 1999)

Marafkó László: Feljegyzések senkinek

Legutóbb aforizmakötetét (*Futamok életre-halálra*) vehettünk kezünkbe, s most Marafkó László újabb, sajátos műfajú kötetével, a tizenegyedikkel lépett a színre. A hátapon írja: „Napló történésekről, amikor nem történik semmi - csak önmagunk lehetünk.” A különlegességet természetesen az adja, hogy naplót ígér, ám történést alig. A valódi napló meg éppen történésekről szól, persze nemcsak külsőkről, de belsőkről is. (Lásd pl. Fodor András, Nagy László, Márai Sándor vagy éppen Sobor Antal hasonló műfajú írásait, könyveit.)

A *Feljegyzések senkinek* cím már önmagában kihívó, elgondolkodtató. Ehhez jön még egy lírai töltetű mottó: „Létezésed alapszavait villogtatod, mint mániákus késdobáló.” S máris érzékeljük, hogy ez a könyv a műfajok határán játszódik, s igen fontos összetevője a líraiság. Ez azért is érdekes, mert főleg újságíróként ismert a szerző,

bár tudjuk, hogy megjelentek publicisztikai kötetei mellett novellái, regényei, esszéi is. Most pedig tovább tágulnak a körök. Cikluscímei hasonlóképpen lehetnének akár egy verseskötet jelzőoszlopai: *Camera viva, A város borzongása, Feljegyzések senkinek, Metaforák az időről*. S a címek alatt emléképek a múlttól, röpké elmélkedések, reflexiók, az élet legkülönfélébb területeiről rögzített gondolatok. Tömör stílus, néhol emelkedett nyelv. Akad persze üresjárat is, ilyenkor az olvasó fáradtan kalandozik másfelé. Ez nem erénye a könyvnek, ám hullámozást biztosít neki.

Néhol történetet mesél, miként abban a részletben, amelyben földézi a forradalomban ingyen osztott meleg kenyér emlékét. Másutt is él az elbeszélés csiráinak lehetőségével, ily módon biztosítva egyfajta drámaiságot. Hasonló tömörségű prózát talán Tamás Menyhért ír a kortársak közül, ám ott jelentősebb az egyéni nyelverteremtés. Marafkó többnyire az adott szókinccsel él, csak itt-ott alkot egy-egy leleményt. A lélek belső tájain barangol, bár időnként a történelem sem marad ezen kívül („...hóhér munkált a városszéli börtönben...”). Ugyanitt olvasunk egy árulkodó mondatot: „Naplót ír velem az Úr.” Alázatról tanúskodik e néhány szó, s egyben a művészi ábrázolás lényegére is rámutat.

Persze néhol nehezebben követhető a gondolatmenet, s arra is gondol az olvasó, hogy tán nem ártott volna jobban megszűrni a szöveget. Marafkó László kísérlete azonban összességében mégiscsak pozitív. A világ, a személyes lét, a múlt ezernyi vonatkozására reagál ezekkel a tűnődésekkel. (Harang Kiadó, 1999)

Büky László

CZIGÁNY LÓRÁNT: AHOL ÁLLOK, AHOL MEGYEK Magyarországi tanulóéveim

A könyv írója irodalomtörténész, aki még egyetemistaként hagyta el az országot 1956. november 21-én, aki az utóbbi években ismét részt vesz a hazai tudományos életben, s aki sokat tett a nyugati világban a magyar irodalomért.

Önéleírásának bevezetőjében elmondja: „...minden ember életében legalább egyszer feltámad a vágy, hogy önmagával szembenézzen, még akkor is, ha tudja, hogy ez a szembenézés csak tökéletlenül sikerülhet, mert a visszapillantó tükörben csupán a távolodó múlt egybeomló lidércfényei ugrálnak.” S valóban, Czigány Lóránt is így néz vissza, születésétől